

УДК 631.16:336.2:631.145

Синявська Л.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ФІСКАЛЬНА РОЛЬ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Найважливішим у фінансовій політиці України на сьогодні є проблема наповнення як державного, так і місцевих бюджетів. Невиконання органами влади планів відрахувань до державного бюджету створює загрозу як фінансовій стабілізації, так і проведенню структурних реформ. Нестабільність доходної бази бюджетів всіх рівнів, відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів, значні відмінності в рівні економічного розвитку регіонів і умовах життя в них ведуть до соціальних конфліктів і політичної нестабільності.

Ключові слова: податкові відносини, справляння податків, надходження в бюджет, наповнення, податкова політика.

Siniavska L.

FISCAL TAX ROLE IN UKRAINE

Today a problem of filling both state and local budgets is a cute one in the financial policy of Ukraine. Authorities failing to fulfill the planned assignments to budget causes a threat as for the financial stabilizing so for carrying out the reforms. Instability of profitable budgets base of all levels, absence of effective mechanism of interregional redistribution of state income, considerable differences in the level of regions economic development and conditions of life in them lead to the social conflicts and political instability.

Key word : tax relations, tax collection, budget revenue, filling, taxation policy.

Синявская Л.В.

ФИСКАЛЬНАЯ РОЛЬ НАЛОГОВ В УКРАИНЕ

Важнейшим в финансовой политике Украины на сегодня является проблема наполнения как государственного, так и местных бюджетов. Невыполнение органами власти планов отчислений в государственный бюджет создает угрозу как финансовой стабилизации, так и проведению структурных реформ. Нестабильность доходной базы бюджетов всех уровней, отсутствие эффективного механизма межрегионального перераспределения государственных доходов, значительные различия в уровне экономического развития регионов и условиях жизни в них ведут к социальным конфликтам и нестабильности.

Ключевые слова: налоговые отношения, взимания налогов, поступления в бюджет, наполнение, налоговая политика.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Світовий досвід визначення ролі держави та її територіальних утворень у розподільчих процесах переконує, що державний і місцеві бюджети є одним із найдосконаліших інструментів регулювання соціально-економічних процесів. На сьогодні у більшості розвинутих країн світу через бюджет перерозподіляється до 50% ВВП. Проблемою лишається визначення оптимальних форм і методів такого перерозподілу, збалансування державних і територіальних інтересів у бюджетному процесі, їхнє фінансове забезпечення. На сучасному етапі для України – це одне з найважливіших завдань. Адже, максимально наповнений бюджет держави є запорукою виконання покладених на неї функцій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблема наповнення бюджету цікавила багатьох вчених. Їй присвячені наукові праці українських учених В.Андрущенка, О.Василика, І.Луїної, В.Опаріна, В.Федосова та інших, а також зарубіжних авторів, серед яких найбільш відомі Дж.М.Кейнса, А.В.Паретто, В.Танзі і інші.

Так, Тропіна В.Б. зазначає, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства пріоритетною складовою соціальної політики є забезпечення соціальної безпеки людини і суспільства. У системі державного регулювання стану соціальної захищеності соціальних суб'єктів визначальна роль належить державним фінансам і, передусім, державному бюджету, що обумовлено як соціальною природою держави, так і обсягами фінансових ресурсів, які акумулюються в її скарбниці [1, с. 67].

На початку ХХ ст. світовою наукою було визнано, що оподаткуванню притаманні дві основні, але протидіючі функції: фіскальна та регулююча. Протидія цих функцій пояснюється залежністю оподаткування від якісних і кількісних параметрів реальної економіки та від загальнодержавних потреб. Тобто за допомогою регулюючої функції створюються механізми, що забезпечують збалансованість корпоративних, особистих та загальнодержавних економічних інтересів, а завдяки фіскальній функції оподаткування задовольняються загальнонаціональні потреби. Виходячи з вищезазначеного, можна констатувати, що фіскальна функція податків полягає у стягненні коштів у розпорядження держави та формуванні центральних фінансових ресурсів для забезпечення виконання функцій держави. За своєю сутністю фіскальна функція є основною в оподаткуванні. Саме через «фіскальні доходи та збори по обкладанню внутрішнього виробництва» податки

виконують своє призначення щодо формування державного бюджету та державних цільових фондів.

Фіскальна функція податків забезпечує перерозподіл частини фінансових ресурсів суспільства на користь держави, проявляючись через формування доходів шляхом акумулювання коштів у бюджеті усіх рівнів. Бюджетні кошти витрачаються на фінансування соціальних послуг і господарських потреб, на підтримку зовнішньої політики і безпеки держави, на фінансування адміністративно-управлінських витрат та платежів по державному боргу [2, с. 34].

Каленський М.М. зауважив, що ефективність фіскальної функції податкової системи на сьогодні залишається низькою. Негативно впливає на збільшення доходів бюджету відсутність однакових підходів і наявність неефективних пільгових режимів у системі оподаткування. Чинна практика надання й функціонування пільг є застарілою, непрогресивною і малоєфективною [3, с. 16].

Цілі статті. Болючі проблеми у формуванні доходної частини бюджету залишаються непоміченими, вони живлять тіньову економіку з її негативними наслідками, створюють підґрунтя для корупції. Метою статті є висвітлення практичних підходів до наповнення бюджету України.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Податкова політика держави є складовою частиною економічної політики, яка базується на сукупності юридичних актів, що встановлюють види податків, зборів та обов'язкових платежів, а також порядок їх стягнення та регулювання.

Історія розвитку системи оподаткування свідчить про те, що податки можуть бути не лише інструментом регулювання тих чи інших соціально-економічних процесів – перерозподілу доходів між членами суспільства, стимулювання окремих видів господарської діяльності та обмеження розвитку інших, а і джерелом наповнення бюджетів різних рівнів. Свідоме використання державою податків для досягнення певної мети проходить у рамках її податкової політики.

Суть, структура та роль системи оподаткування визначаються податковою політикою, яка є виключним правом держави, яка самостійно проводить цю політику в країні, виходячи із завдань соціально-економічного розвитку. Через податки, пільги та фінансові санкції, а також обов'язки по сплаті податків і відповідальність за порушення норм податкового законодавства, які виступають невід'ємною частиною системи оподаткування, держава висуває єдині вимоги до ефективного ведення господарства в країні.

Вихідні принципи побудови податкової системи передбачають встановлення рівноцінних прав і обов'язків перед бюджетом для платників усіх форм власності. Тобто оподаткування юридичних і фізичних осіб має ставити всіх в однакове початкове становище, але далі доходи, отримані від подальшої господарської діяльності, що веде до їх диференціації, не повинні вирівнюватись податками, бо це може знизити всі стимули до зростання доходів, і, як наслідок, – до подальшого розвитку.

Доходи бюджетів створюються за рахунок податків від фізичних і юридичних осіб, зборів та інших обов'язкових платежів, надходжень з інших джерел, що встановлені законодавством України.

Згідно зі ст. 11 Закону України «Про бюджетну систему України» доходи Державного бюджету України формуються за рахунок:

- частини податку на добавлену вартість, яка визначається Законом про Державний бюджет України на наступний рік;
- частини акцизного збору, яка визначається Законом про Державний бюджет України на наступний рік;
- податку на прибуток підприємств і організацій усіх форм власності (крім комунальної) і підпорядкування у розмірі, що дорівнює 30% від ставки, передбаченої законодавством для відповідної категорії платників;
- податку на майно підприємств і організацій усіх форм власності і підпорядкування у розмірі, що дорівнює 30% від ставки, передбаченої законодавством України;
- плати за землю, що дорівнює 30% від ставки, передбаченої законодавством України;
- надходжень від зовнішньоекономічної діяльності;
- частини доходів від приватизації державного майна, що перебуває в загальнодержавній власності, яка визначається Законом про Державний бюджет України на наступний рік; та інші.

Державний бюджет України з точки зору його ідеології виражається насамперед в такому перерозподілі доходів, який забезпечує баланс політичних, економічних, соціальних та міжбюджетних відносин.

Характерними ознаками Державного бюджету України є:

- бездефіцитність, що дозволяє використовувати ресурси держави не на фінансування дефіциту, а на здійснення загальнодержавних програм;
- зменшення частини фінансових ресурсів, які перерозподіляються через державний бюджет, що забезпечує подальший рух у досягненні компромісу між фіскальними інтересами держави та її стимулюючою функцією.

Виконання бюджету у 2011 р. відбувалось в умовах продовження

політики реформ. Так, у 2011 р. було введено у дію Податковий кодекс та новий Бюджетний кодекс, проводилась пов'язана з цим робота над удосконаленням нормативно-правової бази, була проведена адміністративна реформа.

За підсумками 2011 р., надходження до загального фонду державного бюджету, які адмініструються Державною податковою службою України, зросли порівняно з 2010 р. на 41,5% (або на 41746,5 млн грн) до 142281,3 млн грн. (рис. 1).

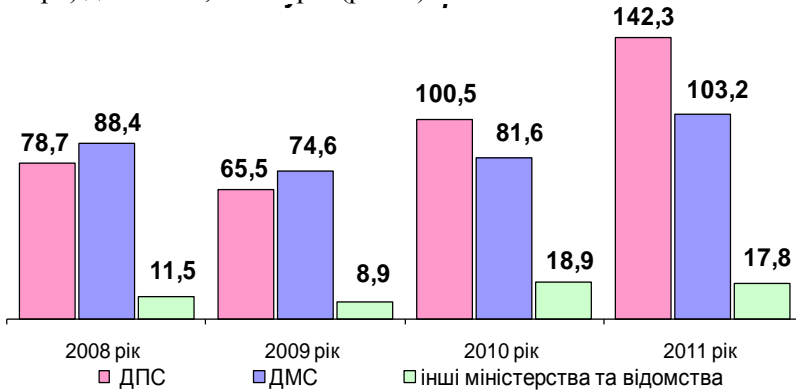

Рис. 1. Надходження до загального фонду державного бюджету України за адміністраторами у 2008–2011 рр.

Державною митною службою України протягом 2011 р. було зібрано 103242,8 млн грн, що відповідає 38,8% загальних надходжень до загального фонду державного бюджету. Порівняно із 2010 р. надходження зросли на 21593,1 млн грн, або на 26,4%. На надходження від Державної митної служби України вплинуло збільшення обсягів імпорту товарів (згідно з попередніми даними Національного банку України за 2011 р. імпорт товарів збільшився на 37,5% порівняно з 2010 р.), а також запровадження тимчасових ставок вивізного (експортного) мита на пшеницю, ячмінь та кукурудзу.

Проаналізуємо надходження до бюджету в розрізі окремих поступлень (рис. 2).

Рівень виконання річного показника, затвердженого Верховною Радою України зі змінами, становив 103,5%, проти 100,8% у 2010 р. та 85,5% у 2009 р. У 2011 р. частка податкових надходжень склала 63,2% проти 52,5% у 2010 р.

Серед податкових, отримано надходження з таких джерел: податку на прибуток підприємств – 7175,8 млн грн (15,1%); податку на додану

вартість (збір) – 5008,3 млн грн (3,0%); акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) – 1873,2 млн грн (31,5%); ввізного мита – 219,8 млн грн (2,1%).

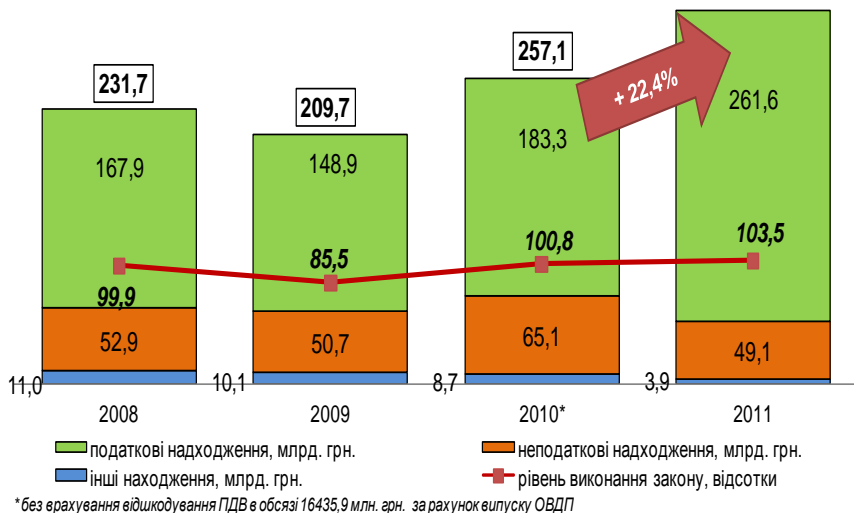

Рис. 2. Надходження до державного бюджету України за 2008–2011рр.

Можна стверджувати, що податкові надходження – це основне джерело доходів бюджету не тільки в Україні. І це не дивно. Так, якщо розглянути, наприклад, структуру доходів Федерального бюджету США на 2008 рік, то побачимо, що загальний дохід дорівнював 1743 млрд дол США з них за рахунок податків одержано 1146 млрд дол США. Тобто, в структурі доходів Федерального бюджету США на 2008 р. податкові надходження склали 65,7% від загальної суми доходів.

Висновки: Діюча система доходів Державного бюджету України потребує покращення. Оскільки в структурі доходів Державного бюджету України основну частку складають податкові надходження, то вдосконалення діючої системи оподаткування буде мати найвагомійший вплив на подальше поліпшення системи доходів державного бюджету. Необхідність удосконалення податкової системи України очевидна. На даний час ця система потребує перенесення центру ваги з фіскальної функції до функції регулюючої.

1. Тропіна В. Б. Бюджетне забезпечення соціальної функції держави в Україні / В.Тропіна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 15–31.
2. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток

- економіки / А.Соколовська // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 65–81.
3. Каленський М. М. Доходи державного бюджету як дзеркало економіки держави / М.Каленський // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 10–17.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/file/link/328305/file/DBU_ZBU.pdf